

BİBLİYOGRAFYA

W. A. Jöhr : Die Beurteilung konkreter wirtschaftspolitischer Probleme. (Ekonomi politikasına ait müşahhas problemler hakkında hükmi vermek meselesi). — Bern (A. Francke) 1947. — 62 sahife.

1943 yılında neşerettiği dikkate değer bir kitabı «Ekonomi politikasının teorik temelleri» nin incelenmesine tahsis etmiş olan Profesör *Jöhr*, yeni eserinde, iktisat teorisinin ekonomi politikası bakımından arzettiği önem üzerinde durmaktadır. Milletlerin içtimai ve siyasi âkîbetlerinin her zamankinden daha büyük bir ölçüde ekonomi politikası sahasında alınan tedbirlerin isabetine bağlı olduğu bir devirde, iktisat teorisiyle siyaseti arasındaki bağların sıklaştırılmasının şayanı arzu olduğuna şüphe yoktur. Bu gaye uğrunda, son zamanlarda çıkan diğer bir yazıda konkret teklifler ileri sürmüş olan müellif, tetkik mevzuumuzu teşkil eden kitapta daha ziyade *metodolojik meselelerle* uğraşmaktadır.

Eserin başında, «İktisat ilminin esas vazifelerinin, ekonomi politikası hususunda verilecek kararları hazırlamaktan ibaret olduğu» na dair düşünce bulunmaktadır. Müellifin tenkid ve müspet fikirlerine umumiyetle iltihak ettiğimiz halde, zikredilen cümlede beliren kanaati biraz mübalâğalı addediyoruz; hiç olmazsa burada, «iktisat ilminin esas *vazifesinden*» ziyade, bu ilmin «esas vazifelerinin *birinden*» bahsetmek yerinde olurdu. Zira aksi takdirde iktisat ilmi, realist olmamaları hasebiyle ekonomi politikası bakımından önemi haiz olmayan tecritlerden kaçınmağa gayret ederken, pratik siyasi gayelerin istihdafı neticesinde zihni istiklâlini kaybetmek tehlikesine maruz kalır.

Tabiatıyla, *Jöhr* gibi kuvvetli bir nazariyatçı, «temel araştırmaları»nın («Grundlagenforschung») ehemmiyetini idrak etmektedir; bununla beraber müellif, bazı iktisatçılarda görülen ve tetkiklerini sözü geçen araştırmalara inhisar ettirmekten ibaret olan temayüle karşı vaziyet almaktadır; çünkü bu suretle, kendisince ilmimizin «esas vazifesi» ni teşkil eden tetkik tarzı ihmal edilmiş olacaktır. Gerçi, *bütün* iktisatçıların *münhasıran*, ekonomik realite ile ilgili olmyan problemlerle meşgul olmaları, şayanı arzu addedilemez; fakat realist bir araştırma tarzı *yanında* sırf *teorik* (mahz) incelemelerin yapılması, her halde faydadan hali olmyacaktır, ve «ekonominin siyasileştirilmesinin, mahz fiyat teorisinin tatbiki ehemmiyetini tahdit edeceğini» ileri sürmekle (s. 10) fiyat teorisi («ka-

tallaktik») tekâmülünün arzettiği kıymeti inkâr etmek, şüpheli, hattâ tehlikeli bir vaziyet olsa gerektir.

Varılan bazı neticelerin müfrit bir şekilde formüle edilmesi, ağılebi ihtimal, *Jöhr*'ün, yeni eserinde, her şeyden önce, ekonomi politikasına ait belli (konkret) bir meselenin hal çaresi hakkında istişarî mahiyette olan düşüncelerini bildirmeğe ekonomi politikasını idare edenlerce davet edilen bir iktisatçının nasıl vaziyet almasının gerektiği problemiyle meşgul olmasından ileri gelmektedir. İmdi bu hususta *Jöhr*'ün eseri, sözü geçen problemin vaz'ı, güdülen gayelerin açıklanması, durumun tesbiti, ekonomi politikasına ait tedbirlerin takdirini, nazariyecinin alacağı vaziyeti ve nihayet, tedbirlerin tahakkukuna mütedair problemleri vâzih ve herkesce anlaşılabilir bir şekilde izah etmesi hasebiyle, büyük bir kıymeti haizdir. Nazariyecinin, çok kere, teorik araştırmalarını, konkret problem hakkında hüküm verebilmek imkânı bakımından gerekli olanından daha büyük bir ölçüde inceltmeğe gayret ettiği keyfiyetini haklı olarak tenkit eden müellif (s. 19 ve m. bak), istişare mevzuunu teşkil eden mutasavver tedbire karşı vukuu muhtemel mukavemetlere dair dikkate değer izahlarda bulunmaktadır (s. 50 ve m.).

Nazariyeci bakımından olduğu kadar tatbikatçı bakımından da çok mühim olan kitabın ihtiva ettiği bütün fikirleri burada zıkr ve tahlil etmeğe imkân yoktur. Ancak, müellifin, iktisat ilminde «kıymet hükümleri» verebilmek imkânı meselesi hususunda izhar ettiği kanaatlere kısaca temas edeceğiz (s. 27 ve m. ile 42 ve m. bak).

Jöhr'e nazaran (s. 44), sosyal ilimler sahasında nazariyeci, «hüküm vermeğe yalnız yetkili değil, hattâ bunu yapmağa *meccburdur*». Böyle bir durumdan güçlükler doğabileceğini müellif inkâr etmemektedir. (Vicdanla istişarî vazife arasında bazan husule gelebilen zıtlığa müteallik izahlara bak.: s. 29). Bununla beraber, *Jöhr*'ün, «kıymet hükmü» mevzuu olarak, neyi istihdaf ettiği tam bir kesinlikle kavranılamaz. Burada sadece, istişare konusunu teşkil eden ekonomik tedbir mi, yoksa bu tedbirin, gerçekleştirilmesine yarayacağı şumullü siyasi - içtimaî gayeler mi mevzuubahistir? Birinci halde bizce, olsa olsa, bir «kıymet hükmü» verme hakkı veya *imkânından* bahsedilebilir; esasen burada —müfrit bir liberalistin hükümetçe, devletleştirme tedbirlerinin uygun icra şekilleri hakkında düşüncelerini beyan etmeğe davet edilmesi (s. 29) realitede pek te varit olmayacağına göre— ihtilâfların meydana gelmesi muhtemel değildir. Meselâ *Attlee* kabinesinin Prof. *Hayek*'i iktisat müşaviri olarak çağıracağı tasavvur edilemez. Halbuki totaliter bir rejimde alınması düşünülen tedbirler halinde vaziyet başkadır; böyle bir halde, karakter sahibi bir iktisatçı,

içten takbih ettiği rejimin başında bulunanlarca, faraza harp finansmanına ait meselelerin istişaresi için, davet edildiği vakit, sadece bu belli teknik meselelere karşı değil, aynı zamanda bu meselelerin hallinin hizmet edeceği faşist veya komünist politikaya karşı dahi şüpheye mahal bırakmayan bir surette cephe almağa mânen *mecebur*dur. Ancak böyle bir durumun trajik bir veçhesi vardır ki, o da, diktatör sisteminde verilecek bu kabil bir «kıymet hükmü» dolayısıyla iktisatçı muhakkak, ya bir toplama kampına sevkedilecek veya idam edilecektir; böyle bir akıbeti ise, pek az iktisatçılar önceden hesaba katarak kabul etmeğe hazır olacaklardır.

Mülâhazalarımıza son verirken, *Jöhr*'ün küçük ve fakat pek enteresan ve kıymetli eserini, iktisat teorisıyla politikası arasındaki münasebetlerle ilgili olan bütün okuyuculara hararetle tavsiye ederiz.

Ord. Prof. Dr. F. Neumark

Fadıl H. Sur: Maliye Dersleri, Cilt II. — Ankara (T. C. Ziraat Bankası Matbaası) 1946. — Fiyatı 6.— TL. — 242 sahife.

«Maliye Dersleri» adlı güzel eserinin birinci cildinde [1] âmme masraflarıyla umumî vergi teorisini tetkik ettikten sonra, Prof. *Sur* yeni kitabını, harçlar, şerefiyeler ve âmme teşebbüsü varidatı gibi vergi mahiyetinde olmıyan âdi Devlet varidatıyla bütçe meselelerinin incelenmesine hasretmiştir.

Harçlarla şerefiyelere ancak 12 sayfa gibi pek mahdut bir yer tahsis edilmiş olmasına karşılık (s. 3 ve m.), «*Devletin mülk ve teşebbüs gelirleri*» (s. 17 ve m.) çok daha geniş bir çerçeve içinde tetkik edilmektedir. Gerçekten, takriben 80 sahifeyi kaplıyan bu «ayrım»ın vüsati, eserin birinci cildinde tekmlil vergi problemlerine tahsis edilen kısmınkine hemen hemen müsavi olmaktadır. Bu tarzdaki bir bölme neticesinde bir nevi nisbetsizliğin husule gelip gelmediği, düşünülmeğe değer bir meseledir.

Bundan sarfınazar, müellifin *harçların mahiyetine* müteallik fikirlerine karşı bazı itirazlar ileri sürülebilir. Prof. *Sur*'a göre, harçlar şu esaslara dayanmaktadır: Muayyen bazı âmme hizmetlerinden «bilhassa faydalanan ve bunlardan *ölçülebilir bir istifade* elde eden fertlerin, bu hiz-

[1] Bu cildin tahlil için «İktisat Fakültesi Mecmuası», cilt VI, 1944 - 1945, s. 177 ve m. bak.